

Duurzaamheid

Een keuze of een plicht?

Lukt het de gemeente Tiel om haar ambities en doelen m.b.t. duurzaamheid te realiseren?

Inhoud

VOORWOORD	3
ALGEMEEN	4
1. Aanleiding	4
2. Onderzoeksvragen	4
3. Normenkader	5
Bestuurlijke nota	6
CONCLUSIES en AANBEVELINGEN	7
4. Conclusies	7
5. Aanbevelingen	10
Nota van bevindingen	11
BEVINDINGEN	12
6. Gemeentelijk beleid	12
<i>a. Wat verstaan wij onder duurzaamheid?</i>	12
<i>b. Klimaatbeleidsplan 2010 - 2020</i>	12
<i>c. 2021 en verder</i>	14
7. Transitievisie warmte	15
8. Regionale Energie Strategie (RES)	17
9. Energieloket	18
10. Regionale Adaptatie Strategie (RAS)	20
11. Duurzaamheid in Tiel vergeleken met derden	20
12. Global Goals	24
13. Wat ons verder ter ore gekomen is:	26
14. Antwoorden op de vragen	28
REACTIE COLLEGE en NAWOORD	30
15. Reactie College van B&W	30
16. Nawoord	33
Bijlagen	34
Bijlage 1: Gesprekspartners	34
Bijlage 2: Overzicht beleid en beleidsontwikkelingen op het onderwerp duurzaamheid	35
Bijlage 3: Geraadpleegde documenten	38
Bijlage 4: Overzicht vergelijking gemeenten	39

VOORWOORD

Dit onderzoek naar duurzaamheid is door de Rekenkamercommissie uitgevoerd in eigen beheer. In eerste instantie was de rekenkamercommissie voornemens om in 2021 een onderzoek te doen binnen het sociaal domein, specifiek naar jeugdhulp/zorg. Een onderzoek dat uitgevoerd dient te worden door een extern bureau. De kosten van dit onderzoek bedragen echter meer dan het jaarbudget van de rekenkamercommissie wat ons noodzaakt het over twee jaren te spreiden. Om de gemeenteraad toch ook in 2021 een onderzoek te kunnen aanbieden, ook gezien de uitgesproken voorkeur in de Commissie Bestuur is besloten om in eigen beheer een rekenkamerbrief inzake duurzaamheid uit te brengen, een document van 3 – 6 pagina's. Het is echter meer geworden.

Omdat geen van de drie leden van de rekenkamercommissie expertise heeft op het gebied van duurzaamheid is het geen technisch, wetenschappelijk of diepgaand onderzoek geworden. Laten we spreken van een belevingsonderzoek. Hoe beleven drie onafhankelijke personen de aanpak van duurzaamheid door de gemeente Tiel? Wat voelen ze bij duurzaamheid in de gemeente Tiel en wat vormt hun mening? Dit hebben we proberen te verwoorden in dit document.

We hebben dit onderzoek met veel plezier gedaan, ervan geleerd en we hopen ook dat het wat toevoegt voor de gemeente Tiel. Al is het maar een signaal, een melding waar de gemeenteraad op kan reageren.

1. Aanleiding

In het Onderzoeksplan 2021 van de Rekenkamercommissie is aangegeven dat de commissie een onderzoek wil uitvoeren naar duurzaamheid. Dit onderwerp staat in bijna elke gemeente hoog op de agenda, niet in de laatste plaats door mondiale afspraken in het Akkoord van Parijs (2015) en het klimaatakkoord in ons eigen land tussen de rijksoverheid, provincies en de VNG. Mogelijke uitwerkingen en te bereiken doelen zien we terug in het coalitieakkoord van het vorige kabinet (Rutte III) en straks ongetwijfeld ook in dat van het volgende kabinet, de aandacht van de provincie Gelderland voor dit onderwerp, regionale energieafspraken en in de programma's van lokale politieke partijen.

De begrippen energiebesparing, klimaatneutraliteit en energietransitie vallen vaak. Maar hoe doen we het nu in de praktijk? En in vergelijking met andere gemeenten? Wat kan / moet anders en beter? Hoe is het draagvlak voor duurzaamheid in de organisatie (ambtelijk, college en raad) en bij bewoners en bedrijven?

De Rekenkamercommissie (RKC) wil graag weten of de doelen en ambities die de raad voor ogen staan m.b.t. duurzaamheid ook worden gerealiseerd. Daarbij zijn in ieder geval de volgende zaken van belang:

- Wat willen we in welk tempo gaan bereiken?
- Hoe gaan we dat allemaal doen?
- Welke hulpmiddelen, partijen en organisaties hebben we daarvoor nodig?
- Wie gaat het allemaal betalen?

Zeker de laatste vraag is cruciaal: het gaat landelijk bezien om honderden miljarden euro's. Maar zover zal dit onderzoek niet gaan reiken, we beperken ons in deze rekenkamerbrief tot de context van de gemeente Tiel.

2. Onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag is:

“Slaagt de gemeente erin om haar ambities en doelen m.b.t. duurzaamheid te realiseren en zo ja, op welke wijze?”

• Hier kunnen de volgende deelvragen van worden afgeleid:

- Hoe ziet het duurzaamheidsbeleid van de gemeente eruit?
- Welke doelen heeft de gemeente voor het duurzaamheidsbeleid geformuleerd?
- Zijn deze doelen voldoende meetbaar?
- Hoe vult de raad zijn kaderstellende en controlerende rol in m.b.t. duurzaamheidsvraagstukken?
- In hoeverre zijn de doelen al gerealiseerd en ligt de gemeente op koers?
- Wat is de relatie met andere beleidsterreinen?
- Is de interne en externe samenwerking optimaal?
- Is globaal aan te geven hoe het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid zich verhoudt tot dat van andere gemeenten?

3. Normenkader

De normen voor dit onderzoek vloeien in ieder geval voort uit het eigen beleid van de gemeente (zoals het door de raad vastgestelde klimaatbeleidsplan 2010-2020 en de specifieke voornemens die uit de meerjarenbegrotingen blijken), de positie van Tiel in de Lokale Duurzaamheidsmeter (een initiatief van de VNG dat zich richt op de verankering van duurzaamheid in de organisatie), de financiële middelen die Tiel ter beschikking stelt, de betrokkenheid van Tiel bij het duurzaamheidsbeleid van de provincie Gelderland (met name de Global Goals), de mate van betrokkenheid van inwoners, ondernemers en stakeholders en het eigen gemeentelijke beleid.

Bestuurlijke nota

4. Conclusies

De rekenkamercommissie heeft geen positief beeld over de aanpak van duurzaamheid door en binnen de gemeente Tiel.

Lichtpuntjes zijn er wel zoals het bijdragen aan de instandhouding van het energieloket, het verstrekken duurzaamheidsleningen aan burgers, inspanningen om Tiel-West van een eigen warmtenet te voorzien, de vaststelling van de Regionale Adaptatie Strategie om het Rivierengebied klimaatbestendig te maken en de alertheid op duurzaamheid bij nieuwe projecten. Dit, een bevlogen wethouder en een kleine staf van kundige en enthousiaste medewerkers maakt de gemeente Tiel echter nog niet duurzaam.

Wij constateren dat er een gemis is aan een sturingsfilosofie m.b.t. duurzaamheid, wij hebben althans geen 'missie, visie & strategie kunnen ontdekken. Voor duurzaamheid zijn er geen of nauwelijks budgetten, ook zijn de resultaten uit het verleden en heden (als die er al zijn) niet zichtbaar gemaakt of geëvalueerd.

De gemeente Tiel heeft geen vastgesteld duurzaamheidsbeleid. Regionale afspraken lijken -een eigen beleid over te nemen.

Duurzaamheid staat niet of amper op de politieke agenda. In het college van B&W wordt kerndiscussie over duurzaamheid gevoerd, op het niveau van de raad niet.

De raad is tot nu toe niet bereid om structureel extra middelen beschikbaar te stellen voor duurzaamheid.

Duurzaamheid wordt niet zichtbaar bij de inwoners gepromoot.

In diverse landelijke ranglijsten over de prestaties van gemeenten m.b.t. duurzaamheid, scoort de gemeente Tiel lager dan het gemiddelde.

De gemeente Tiel heeft ervoor gekozen om geen Global Goals gemeente te zijn maar duurzaamheid is geen keuze.

Conclusies in relaties met het gevoerde beleid:

De gemeente Tiel heeft niet beschreven wat men onder duurzaamheid verstaat.

De gemeente Tiel kent geen overkoepelend eigen beleidsstuk over duurzaamheid. De Regionale Energie Strategie (RES) is voor de gemeente Tiel richtinggevend i.p.v. eigen beleid.

De in de programmabegroting 2021 genoemde doelen genoemd voor duurzaamheid (Tiel energieneutraal maken en Tiel aanpassen aan klimaatveranderingen) zijn niet concreet en niet meetbaar.

De gemeente Tiel heeft ervoor gekozen om geen Global Goals Gemeente te zijn / worden.

In de gemeente Tiel spitst duurzaamheid zich vooral toe op energie en klimaat.

Er is binnen de gemeente Tiel geen substantieel budget voor duurzaamheid.

Bij investeringen en projecten is de gemeente wel alert op duurzaamheid.

Duurzaamheid wordt niet actief gepromoot bij de burgers.

Duurzaamheid lijkt geen hoge prioriteit te hebben in de gemeenteraad.

Er zijn geen budgetten die direct bijdragen aan of geormerkt zijn voor duurzame oplossingen.

De gemeente Tiel heeft door het instemmen met RES 1.0 een inspanningsverplichting op zich genomen voor het opwekken van duurzame elektriciteit met wind en zon. We missen de wijze waarop en de haalbaarheid van de aangegane verplichting.

De Regionale Adaptatie Strategie (RAS) is onlangs door de raad vastgesteld, resultaten zijn nog niet zichtbaar.

Conclusies in relaties met informatieverstrekking:

Er is geen informatie beschikbaar of de doelen gesteld in het Klimaatbeleidsplan 2010 – 2020 behaald zijn.

De gemeenteraad is niet of nauwelijks adequaat geïnformeerd over de voortgang van het Klimaatbeleidsplan 2010 – 2020. Niet duidelijk is of de gemeenteraad niet zelf ook heeft gevraagd om informatie of om het onderwerp te agenderen.

Het Klimaatbeleidsplan 2010 – 2020 is niet geëvalueerd. Er zijn geen leermomenten. Niet duidelijk is of dit een bewuste keuze is.

Er is geen overzicht van duurzaamheidsprojecten binnen de gemeente Tiel.

In overzichten van de Gemeentelijke Duurzaamheids Index en Nationale Monitor Duurzame Gemeenten scoort de gemeente Tiel slecht. Landelijk beneden het gemiddelde en in de provincie Gelderland echt onderaan. De informatie van deze overzichten wordt niet gebruikt binnen de gemeente Tiel.

Van de in 2019 eenmalig door het Rijk verstrekte middelen voor duurzaamheid (€ 239.414) is tot nu toe slechts € 8.976 uitgegeven.

Het Energieloket draagt positief bij aan duurzaamheid, de continuïteit hiervan staat zowel economisch als ook vanuit de opdrachtverlening echter onder druk.

Transitievisie warmte is nog in ontwikkeling, nu is nog veel onduidelijk.

5. Aanbevelingen

De rekenkamercommissie Tiel heeft de volgende aanbevelingen voor het College:

informeer

- *Definieer het begrip duurzaamheid; sluit hierbij aan bij de omschrijving van de VN.*
- *Maak inzichtelijk welke resultaten op het gebied van duurzaamheid de gemeente Tiel heeft bereikt sinds de eeuwwisseling. Betrek hierbij ook de benchmark gegevens.*
- *Maak inzichtelijk bij welke trajecten, projecten en initiatieven op het gebied van duurzaamheid de gemeente Tiel op dit moment betrokken is. Omschrijf de rol van, de impact op en de (financiële en uitvoerende) gevolgen voor de gemeente.*

voor de burger

- *Blijf projecten waarbij de burger betrokken is ondersteunen (energieloket en duurzaamheidslening)*
- *Promoot duurzaamheid bij inwoners en bedrijven.*

De rekenkamercommissie Tiel heeft de volgende aanbevelingen voor de Raad:

de politiek

- *Begin de politieke en maatschappelijke discussie wat voor duurzame gemeente Tiel wil zijn. Is het voldoende om het regionaal beleid te volgen? Wilt de gemeente Tiel een eigen duurzaamheidsbeleid? Kom tot een 'missie, visie & strategie'*
- *Heroverweeg om een Global Goals gemeente te worden.*
- *Stel meerjarige budgetten beschikbaar voor duurzaamheid. Laat over de inzet van de middelen in de gemeenteraad verantwoording afleggen.*

Nota van bevindingen

6. Gemeentelijk beleid

a. Wat verstaan wij onder duurzaamheid?

Meerdere rekenkamercommissies sluiten aan bij de definitie die door de VN in 1987 aan dit begrip is gegeven: de term duurzaamheid wordt gebruikt voor alle acties die erop gericht zijn de negatieve gevolgen van het handelen van de mens op zijn omgeving te minimaliseren. Bij duurzame ontwikkeling gaat het erom het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoefte te voorzien niet in gevaar te brengen. Pas dan is sprake van evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen, oftewel tussen Planet, Profit en People.

Zo hanteren de rekenkamercommissies van o.a. de gemeenten Ede, Culemborg en Harlingen deze definitie. Dit geldt ook voor de provincie Gelderland die zelfs nog verder gaat: bij het omschrijven van de Global Goals (daar komen we later op terug) geven zij expliciet aan dat je voor elk deel terrein (de goals) ook specifieke doelstellingen moet formuleren, dus ook voor bestrijding van discriminatie en racisme, bevordering van onderwijs, kansen voor achtergestelde etc. Dat gaat dan ook veel verder dan alleen maar een focus op energiebesparing, nieuwe energiebronnen of klimaatadaptatie.

b. Klimaatbeleidsplan 2010 - 2020

In de beleidsnota *Tiel klimaatbewust, klimaatbeleidsplan 2010 – 2020* worden de klimaat-doelstellingen uit de milieuvisie 2010-2020 nader uitgewerkt. Het beleidsplan onderbouwt de keuze van de klimaatambities en geeft inzicht in de bijdragen die verschillende sectoren moeten leveren aan beperking van de CO₂ uitstoot in de komende jaren. De acties zullen vervolgens worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma milieu dat jaarlijks voor een periode van 4 jaar wordt opgesteld.

In de beleidsnota *Tiel klimaatbewust, klimaatbeleidsplan 2010 – 2020* worden de klimaatdoelstellingen uit de milieuvisie 2010-2020 nader uitgewerkt. Het beleidsplan onderbouwt de keuze van de klimaatambities en geeft inzicht in de bijdragen die verschillende sectoren moeten leveren aan beperking van de CO₂ uitstoot in de komende jaren. De acties zullen vervolgens worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma milieu dat jaarlijks voor een periode van 4 jaar wordt opgesteld.

In het beleidsplan is aangegeven dat de CO₂-uitstoot in Tiel, zonder aanvullend beleid, in 2020 met 20% zal zijn gestegen t.o.v. 1990. Maar met maatregelen moet het beeld er in 2020 als volgt uitzien:

- De CO₂-uitstoot is in 2020 tenminste teruggebracht tot het niveau van 1990
- In 2020 is 8% van de totale energiebehoefte duurzaam opgewekt (een paar jaar later wordt dit percentage zelfs verhoogd tot 10%)
- In 2010 heeft Tiel de gevolgen van klimaatverandering en kansen voor klimaatadaptatie in kaart gebracht

Hoe zat het ook alweer?

Economische groei leidt niet alleen tot meer welvaart maar vooral ook tot uitputting van fossiele brandstoffen, daardoor meer CO2-uitstoot, méér broeikasgassen en een temperatuurstijging van lucht en water. Dit beïnvloedt ons hele bestaan maar specifiek voor gemeenten leidt dit ook tot wateroverlast, toenemende druk op de gezondheidszorg en meer vraag naar elektriciteit. Dit terwijl de nog beschikbare voorraad fossiele brandstoffen juist afneemt. Gemeenten kunnen hier op inspelen door waar mogelijk de uitstoot van CO2 te beperken en alternatieve energiebronnen te stimuleren.

Tiel doet dit natuurlijk niet alleen, in het Klimaatakkoord van 2007 tussen het Rijk en gemeenten zijn de wederzijdse inspanningen vastgelegd.

In het beleidsplan wordt niet aangehaakt bij het begrip duurzaamheid zoals wij dat nu kennen, het beperkt zich tot de gevolgen van economische ontwikkeling voor het klimaat (met name de CO2-uitstoot) en de mogelijkheden voor adaptie op de schaal van Tiel.

In het beleidsplan zijn alle kansrijke maatregelen geïnventariseerd en doorgerekend op hun CO2-reductie. In totaal wordt een afname van CO2-uitstoot verwacht van 94,7 mln Kton in 2020.

Rapportage over de voortgang vindt met hiaten plaats en gaat vanaf 2016 ook nauwelijks meer over de oorspronkelijke doelen.

Een kort overzicht:

<i>Tussenrapportage klimaatbeleid, dec 2010</i>	<i>m.n. aandacht voor de financiering van de maatregelen, instellen van een Fonds Klimaatbeleid</i>
<i>Tussenrapportage klimaatbeleid, mrt 2012</i>	<i>10% energie duurzaam opwekken in 2020 had 52 Kton moeten besparen; het wordt maximaal 24 Kton. CO2-uitstoot terugbrengen in 2020 tot niveau 1990 had 94 Kton moeten opbrengen; het wordt maximaal 30 Kton Gevolgen van klimaatverandering en -adaptatie in beeld brengen; is gebeurd Omvang klimaatfonds is € 160.000 voor 3 jaar</i>
<i>Jaarrapportage klimaatbeleid, jan 2014</i>	<i>De oorspronkelijke doelstellingen worden niet gerealiseerd, het is wenselijk ze aan te passen</i>
<i>Vooruitblik klimaatbeleid, sep 2015</i>	<i>Bijpraten commissie over de mate waarin Tiel op koers ligt m.b.t. realisatie doelstellingen. Extra inspanningen nodig, met name inzetten op zonne-energie</i>
<i>Voortgangsrapportage 2016 - I</i>	<i>Motie ingediend over plaatsing zonnepanelen op daken sporthallen, Agnietenhof etc. (aangenomen). Ook info over uitputting budget zonnepanelen particulieren.</i>
<i>Voortgangsrapportage 2016 - II</i>	<i>De hiervoor genoemde zonnepanelen zijn aangelegd; instellen regionaal loket met info over energiebesparing</i>

<i>Voortgangsrapportage 2017 - I</i>	<i>Motie ingediend over opties voor een energieneutrale, aardgasloze gebouwde omgeving. Info over samenwerking en budget duurzaamheidsleningen</i>
<i>Voortgangsrapportage 2017 - II</i>	<i>Algemene info over energietransitie, stakeholders en zonnepanelen op daken</i>
<i>Monitoring klimaatbeleid, feb 2018</i>	<i>Accent ligt op de monitoring van energiebesparing en het aandeel van duurzame energie. Niet over de maatregelen op zich.</i>
<i>Voortgangsrapportage 2018 - I</i>	<i>Meer besef nodig over nut/noodzaak klimaatbeleid en energietransitie</i>
<i>Voortgangsrapportage 2018 - II</i>	<i>Zie 2018 – I, aandacht voor voorlichting en informatieverstrekking</i>
<i>Voortgangsrapportage 2019 - I</i>	<i>Geen opmerkingen over klimaatbeleid en energietransitie</i>
<i>Voortgangsrapportage 2019 - II</i>	<i>Geen opmerkingen over klimaatbeleid en energietransitie</i>
<i>Voortgangsrapportage 2020 - I</i>	<i>Tiel's energieloket is nog niet geopend, corona..... Opstellen RES 1.0, onderzoek naar energiepark bij Medel. concept warmtetransitievisie is in voorbereiding.</i>
<i>Voortgangsrapportage 2020 - II</i>	<i>Adaptatie strategieën vertraagd, corona...Info over dijkversterking</i>

De Rekenkamercommissie heeft geen informatie kunnen achterhalen of en in welke mate de doelstellingen gerealiseerd zijn. Daarnaast hebben wij niet geconstateerd dat het Klimaatbeleidsplan geëvalueerd is in de gemeenteraad.

c. 2021 en verder

De afgelopen jaren is in de programmabegroting zeker aandacht besteed aan duurzaamheid, zij het niet altijd op voor de hand liggende plaatsen (zoals verantwoording van/over duurzaamheid in het Programma Veiligheid). De informatie in de halfjaarlijkse Voortgangsrapportages aan de raad is tamelijk summier en gaat vanaf 2015 nauwelijks meer over de realisatie van de in 2010 beoogde doelen. De budgetten zijn niet direct erg ruim, de uitgevoerde activiteiten dragen weliswaar bij aan een meer duurzame samenleving maar grote stappen worden niet gezet. Vanaf 2016 gaat het veelal over stand van zaken m.b.t. aanleg zonnepanelen, samenwerking met derden, uitputting budgetten duurzaamheidsleningen, regionale samenwerking m.b.t. energietransitie etc. Overigens allemaal zeer belangrijk!

In de programmabegroting 2021 worden in Programma 5 de doelen genoemd voor duurzaamheid, dit zijn:

- Tiel energieneutraal maken (met als beoogde resultaten minder uitstoot door energiebesparing, meer lokale opwek van duurzame energie en gefaseerd stoppen met aardgas)
- Tiel aanpassen aan klimaatveranderingen (met als resultaten een klimaatbestendig Tiel en een neerslagbestendige stad).

Er worden ook indicatoren genoemd maar niet is aangegeven hoe hoog deze indicatoren moeten uitvallen op een bepaalde einddatum.

De kosten van deze onderdelen zijn opgenomen in taakveld 7.4 (Milieubeheer) van Programma 5. In de oorspronkelijke begroting 2021 is voor duurzaamheid een totaalbedrag van € 1.323.000 aan uitgaven begroot, in de 1^e voortgangsrapportage (van juni) worden hierbij een paar wijzigingen voorgesteld. Het in totaal begrote budget voor 2021 ziet er dan als volgt uit:

omschrijving	bedrag oorspronkelijk	beschikbaar cf 1 ^e voortgangsrapportage	
Milieubeheer	1.020.619	996.204	t.b.v. Omgevingsdienst
Organisatiekosten	210.038	210.038	
Energieloket	29.205	29.205	
St. Duurzaam Rivierenland	38.593	38.593	o.a. voor lespakketten
Subsidie dierenpark	14.741	14.741	
Vakliteratuur, contributies, lidmaatschappen	8.582	8.582	
Energietransitie	0	230.438	
Ongediertebestrijding	1.425	35.000	
totaal	1.323.203	1.564.226	

In 2019 is via de Algemene Uitkering een bedrag ontvangen van € 239.414, bestemd voor extra inspanningen m.b.t. duurzaamheid. Hier is nog € 230.438 van beschikbaar, welk bedrag nu geraamd is voor in 2021 te maken kosten voor energietransitie. Tot nu toe zijn hier overigens nog geen bedragen voor uitgegeven.

Al met al lijken niet veel middelen voor aanpak en uitvoering van duurzame oplossingen beschikbaar te zijn. Daarbij vragen wij ons af of kosten voor de omgevingsdienst, ongediertebestrijding en de subsidie voor het dierenpark nu wel terecht het etiket van "duurzaamheid" is opgelegd (maar dit terzijde).

Tenslotte is er ook een voorziening klimaatbeleid van € 98.000 waar geen stortingen of onttrekkingen in 2021 voor geraamd zijn.

7. Transitievisie warmte

In het Klimaatakkoord is opgenomen dat heel Nederland in 2050 energieneutraal moet zijn. Een van de manieren waarop dit doel bereikt zal worden is gefaseerd stoppen met het gebruik van aardgas. In 2030 moeten landelijk gezien al 1.5 mln. woningen van het aardgas af zijn.

Hiervoor moet elke gemeente in 2021 een warmtetransitieplan vastgesteld hebben waarin staat wanneer welke wijk, stadsdeel etc. van het gas wordt afgesloten en wat de mogelijkheden voor die wijk zijn om woningen, bedrijven, kantoren etc. wel van warmte te voorzien. Tiel interpreteert de eis van energieneutraliteit overigens zodanig dat alle energie die voor Tiel nodig is, ook in Tiel wordt opgewekt want energie die je niet nodig hebt, hoef je ook niet op te wekken (zie Programmabegroting 2021, blz. 99).

Het document Transitievisie Warmte is in oktober 2020 door de raad n concept vastgesteld. Dit concept is richtinggevend voor de wijze waarop Tiel van het aardgas af wil gaan. Dit concept is in de 1e helft 2021 met inwoners van Tiel besproken. De resultaten worden verwerkt in de definitieve versie welke ook zal worden aangeboden aan de raad.

De uitdagingen zijn enorm en het zal een langdurig en veelomvattend proces zijn waarin bewoners, woningcorporaties, netbeheerder en gemeente samen zullen moeten gaan optrekken. Maar niet alleen draagvlak en participatie zijn noodzakelijk, de kosten van de transitie zijn navenant groot: het Rijk zal mee moeten gaan betalen.

Gelukkig doet Tiel het niet allemaal alleen. Het is een landelijke uitdaging en om oplossingen en alternatieven te vinden, is Nederland opgedeeld in 30 energieregio's. Elke regio moet daarom een Regionale Energie Strategie (RES) opstellen waarin is aangegeven waar en hoe de beste duurzame energie kan worden opgewekt en welke alternatieve warmtebronnen gebruikt kunnen worden om van het gas af te komen.

De gemeente Tiel neemt ook deel aan het Gelders Energie Akkoord waarin meer dan 220 partners de ambitie hebben uitgesproken om in 2050 energieneutraal te zijn. Daarnaast willen zij in 2030 de CO2-uitstoot in alle sectoren met 55% verminderd hebben t.o.v. 1990.

In het nationale Klimaatakkoord hebben de gemeenten de rol van regisseur gekregen. Allerlei technische, financiële en organisatorische zaken zijn nog volop in ontwikkeling maar vooraf moet over de volgende uitgangspunten overeenstemming worden bereikt:

1. Samenwerking vanuit een gezamenlijk doel
2. Betaalbaarheid en betrouwbaarheid voor de eindgebruiker
3. Betrokkenheid van eindgebruikers
4. Nu beginnen maar flexibel zijn

Over één ding is de Nota Transitievisie Warmte duidelijk: voor welke oplossing ook gekozen wordt, de uiteindelijke kosten zullen per woning kunnen oplopen tot enige tienduizenden euro's. Een deel van dit bedrag wordt "inverdiend" omdat betere isolatie tot een lagere energierekening zal leiden maar de resterende kosten zijn hoog. En wie de eigenaar van de woning ook is, particulier of verhuurder, de rekening moet betaald worden.

Het ligt voor de hand om hiervoor naar de Rijksoverheid te kijken maar duidelijkheid op dit punt is nog niet aanwezig.

De nota geeft aan dat de gemeente Tiel de volgende rollen wil innemen:

- Duidelijkheid geven
- Regierol
- Stimuleren bewoners
- Communiceren
- Gebouweigenaar

In het vervolgproces staan participatie, communicatie, informatieverstrekking en consultatie centraal. En dit legt tegelijk een grote "hypotheek" op dit proces.

8. Regionale Energie Strategie (RES)

Alle regio's in ons land zijn bezig met de voorbereiding op de overstap naar duurzame energie, zo ook regio Rivierenland. In de onlangs uitgebrachte Regionale Energiestrategie 1.0 zijn de kansen en ambities beschreven voor het opwekken van duurzame elektriciteit met wind en zon en de daarvoor kansrijke locaties.

De gemeenteraad van Tiel heeft op 16 juni 2021 met dit bod ingestemd.

Bij de vaststelling zijn vier moties aangenomen:

- Een motie over het opstellen van een gemeentelijke communicatieprogramma RES;
- Een motie over een maatschappelijke tender en moratorium voor het nog op te stellen lokale zon- en windbeleid;
- Een motie over de wijkgerichte opslag warmte
- Een motie over regionaal beleid voor zon op dak.

Er zal worden gewerkt aan verdere uitwerking en detaillering in een volgende versie van de nu uitgebrachte rapportage, RES 2.0

De tijd dringt want in 2030 moeten de doelen bereikt zijn: een toename van het aantal windturbines van 18 naar 48, het aantal ha zon op grote daken moet stijgen van 37 naar 191 en het aantal ha zonnevelden moet toenemen van 49 naar 249. In totaal praten we in 2030 dan over 440 ha zonnepanelen, ongeveer gelijk aan 220 ha voetbalvelden!

In termen van opgewekt vermogen gaat het over een totale opbrengst van elektriciteit van 1,335 TWH (rekening houdende met mogelijke kleine wijzigingen en aanpassingen is het RES 1.0 bod bepaald op 1,2 TWH).

Alle gemeenten in het Rivierenland leveren hier een aandeel in, de bijdrage van Tiel is bepaald op:

Wind	0,040 TWH
Zonnevelden	0,013 TWH
Zon op daken	<u>0,037 TWH</u>
Totaal voor Tiel	<u>0,090 TWH</u>

Van de totale ambitie voor de regio van 1,335 TWH is dit 6,7%. Dit lijkt niet veel maar het zal voor Tiel nog een geweldige opgave zijn om in de komende 8,5 jaar te zorgen dat deze extra opbrengstcapaciteit ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt.

De RES is een inspanningsintentie, het niet behalen van ambities kent geen sancties maar ingrijpen van de provincie is denkbaar.

9. Energieloket

Het energieloket is het informatie- en adviesloket over energiebesparing en verduurzaming van woningen. Het energieloket helpt inwoners bij hun vragen, digitaal, telefonisch of persoonlijk. Het energieloket is een belangrijke schakel tussen de gemeente en haar inwoners om te komen tot een aardgasvrije en energieneutrale leefomgeving.

De gemeente Tiel maakt samen met de acht gemeenten van regio Rivierenland deel uit van het Energieloket Rivierenland (<https://energieloketrivierenland.nl/>)

In 2020 bestond de Regeling Reductie Energiegebruik (RRE). Met de RRE zetten gemeentenprojecten op om huiseigenaren te stimuleren tot kleine energiebesparende maatregelen in huis. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het inregelen van de cv-installatie, het aanbrengen van radiatorfolie en tochtstrippen of het plaatsen van ledlampen. Daarnaast gebruiken gemeenten de regeling om advies te geven aan huiseigenaren over energiebesparende maatregelen, zoals dak-, raam- of gevelisolatie. De belangrijkste voorwaarde voor de specifieke uitkering RRE was dat de activiteiten waarvoor de uitkering werd aangevraagd, bijdragen aan de beoogde CO2-reductie. In 2012 is deze regeling opgevolgd door Regeling Reductie Energiegebruik Woningen. Bij de RREW moeten ook huurders betrokken zijn, bij de RRE was deze doelgroep uitgesloten.

Het Energieloket Rivierenland is succesvol in zijn opdracht. Bezoekersaantallen van de site stegen in 2020 t.o.v. 2019 van 10.600 naar bijna 52.500, het aantal abonnees op de nieuwsbrief steeg van 1500 in 2019 naar ruim 8.200 in 2020.

Enkele cijfers over 2020 voor de gemeente Tiel:

Aantal woning specifieke advies-, subsidie/financiering of begeleidings/uitvoeringstrajecten gericht op enkelvoudige of meervoudige energiebesparende of energieopwekmaatregelen.	1421
Aantal bereikte woningeigenaren die (middels communicatie vanuit ELR) geactiveerd zijn en RREdiensten afnemen zoals deelname aan webinars, energiecafe, aangevraagde voucher en nieuwsbrief, algemeen energieadvies, aangevraagde energiebespaarmeter, etc.	2416
Aantal bereikte woningeigenaren die specifiek woningadvies hebben gekregen dan wel kleine of grote energiebesparingsmaatregelen hebben getroffen.	1899

De gemeente Tiel kent voor zijn burgers een duurzaamheidslening.

Energieloket Rivierenland geeft in haar eigen evaluatie de volgende conclusies:

- o Alle RRE-doelstellingen zijn voor alle gemeenten ruimschoots behaald
- o De intensieve communicatiecampagnes leverden goede resultaten
- o Gestegen bekendheid & zichtbaarheid leveren een blijvend hoger aantal websitebezoekers op
- o Hybride communicatie/diensten werken goed bij bewustwording en verstrekken van informatie, bij adviseren blijft fysieke woningschouw door b.v. energiecoach gewenst.

- Huidig bewonersbestand kan verder worden vergroot (waardoor en beter resultaat wordt behaald) door specifieke informatie te verstrekken en op maat dienstverlening.

Op 28 mei 2021 richt het Energieloket Rivierenland in een memo zich tot de RES Stuurgroep en portefeuillehouders Duurzaamheid regiogemeenten Rivierenland.

Geciteerd uit dit memo:

'Echter ondanks al deze mooie plannen en ambities komt de continuïteit van het regionale Energieloket Rivierenland door gebrek aan structurele (meerjarige)financiering vanuit de regiogemeenten onder druk te staan.'

'Er is vanuit de gemeenten geen regie op dit onderwerp en wat nu wederom dreigt, is dat elke gemeente voor zich zal bepalen hoe opdrachtverlening aan ELR wordt ingevuld. Dit kan variëren van een subsidie, een opdracht, voor één jaar of meerdere jaren. Gemeenten stellen vervolgens verschillende eisen aan de verantwoording.'

Het verzoek van het Energieloket Rivierenland is dan ook:

1. Geef de regie over opdrachtverlening aan het energieloket, over aan de Regio en breng dit onder in de RES Samenwerkingsagenda.
2. Geef mandaat aan de Regio om meerjarige afspraken te maken (2021-2024), gelijk aan de provinciale cofinanciering en laat opdrachtverlening aan de Regio over.
3. Zorg voor een regionale stuurgroep die het ELR aanstuurt in haar doelstellingen en prestatieafspraken (op gemeentelijk niveau) maakt onder regie van de Regio.

Uit het ambtelijke wederhoor, die wij in augustus hebben ontvangen, blijkt dat over het energieloket in de RES stuurgroep van juli 2021 is besloten om:

1. In het kader van de samenwerkingsagenda de coördinatie van de basisfinanciering voor het energieloket in de periode 2021-2024 onder de organisatiestructuur van de RES te laten vallen.
2. Binnen het RES-budget 2021 een bedrag van maximaal € 50.000 te reserveren voor het formuleren van een financieringsconstructie, prestatieafspraken en verantwoordingscyclus als basis voor meerjarige opdrachtverlening en basisfinanciering van Energieloket Rivierenland (ELR) vanaf 2023.
3. Een werkgroep Energieloketten in te stellen die de praktische voorbereiding doet voor de regie- en stuurgroep vergaderingen.

10. Regionale Adaptatie Strategie (RAS).

In 2018 is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie 2018 opgesteld. Het deltaplan schetst ambities om ervoor te zorgen dat ons land zich goed blijft voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering. Om deze ambities waar te maken, werken overheden en andere partijen in verschillende regio's samen.

Regio Rivierenland is gevoelig voor de gevolgen van klimaatverandering. Dit komt door de combinatie van hoog water, kwel en woningen vlak achter de dijk. De provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, de gemeenten en andere organisaties hebben samen de RAS Rivierenland opgesteld. Door de plannen in deze strategie kunnen we de regio beter beschermen tegen klimaatverandering. In de RAS staan belangrijke punten waar we de komende drie jaar (2021-2023) samen mee aan de slag gaan. Het gaat om deelname van inwoners (participatie), groenvoorziening, ontwerpprincipes, natuur en afspraken met land- en tuinbouw en woningbouwcorporaties. De regio werkt ook aan de bescherming van belangrijke functies tijdens onverwachte noodsituaties. Denk daarbij aan de bescherming van elektriciteitskasten en ondergrondse leidingen tijdens wateroverlast en hitte. Ook moeten de ambulance, brandweer en politie bereikbaar zijn en blijven.

De ambities zijn stevig, dit blijkt uit de volgende tekst die in de Startnotitie Klimaat Adaptief Rivierenland is opgenomen:

Naast mitigatie inzet op adaptatie

Via het Klimaatakkoord en de regionale energiestrategieën (RES) wordt ingezet op klimaatmitigatie: het nemen van maatregelen die zijn gericht op het verminderen van de uitstoot van o.a. broeikasgassen, om zo klimaatverandering te remmen en of te stoppen. Daarnaast wordt ingezet op klimaatadaptatie (aanpassing): dit gaat om het proces waarbij de samenleving zich aanpast aan het actuele of het verwachte klimaat en de effecten daarvan. Dit om de schade die gepaard kan gaan met klimaatverandering te beperken en de kansen die de klimaatverandering biedt te benutten (Plan Bureau voor de Leefomgeving).

11. Duurzaamheid in Tiel vergeleken met derden

In ons land zijn talloze sites beschikbaar waar een product, dienst of prestatie met andere "producenten", leveranciers of gemeenten vergeleken wordt. Zo weten waar we de lekkerste oliebol of haring kunnen gaan eten, we kunnen scholen met elkaar vergelijken en onze telg naar de basisschool sturen die het meest passende profiel aanbiedt, het ziekenhuis vinden die het beste is voor een herniaoperatie of erachter komen welke gemeente het predicaat 'wandalgemeente van het jaar' mag dragen en we onze volgende wandelbestemming kunnen inplannen. Vanzelfsprekend zijn er ook overzichten en ranglijsten die aangeven hoe duurzaam een gemeente is.

De Rekenkamercommissie heeft de positie van de gemeente Tiel vergeleken met andere gemeenten en het landelijk beeld. Hiervoor heeft ze zelf geen onderzoek gedaan maar

gebruikt gemaakt van bestaande bronnen. De cijfers van deze bronnen hebben wij niet gecontroleerd maar wel vertrouwd en overgenomen.

De Gemeentelijke Duurzaamheids Index

(<https://gdindex.nl>)

De Gemeentelijke DuurzaamheidsIndex (GDI) is een set van indicatoren die inzicht geeft in de duurzaamheid van gemeenten en biedt de mogelijkheid gemeenten onderling te vergelijken.

De GDI gebruikt de Brundtland-definitie als uitgangspunt voor zijn definitie van een duurzame samenleving:

Een samenleving die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, die niet tekortdoet aan de mogelijkheid van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien en waarin elk individu de mogelijkheid heeft om zich in vrijheid te ontwikkelen binnen een stabiele maatschappij in harmonie met de omgeving.

De gemeentelijke DuurzaamheidsIndex is gebaseerd op drie dimensies: Mens & Maatschappij, Milieu & Energie en Economie. Binnen deze dimensies vallen elk 5 tot 12 indicatoren. De GDI maakt gebruik van de volgende bronnen:

- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
- Centrum voor Onderzoek Economie Lagere Overheden (COELO)
- Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)
- Kader Richtlijn Water, Planbureau Leefomgeving
- Kiesraad
- Klimaatmonitor
- Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)
- Sportbonden en NOS*NSF
- UWV
- Vektis

Vanuit de verzamelde basisgegevens zijn de waarden voor elk van de indicatoren berekend, op een schaal van 0 tot 10. Daartoe zijn berekeningsformules opgesteld die zo eenvoudig mogelijk zijn. Tenslotte merken wij op dat de GDI is gevalideerd door het Joint Research Centre van de Europese Commissie.

Nationale Monitor Duurzame Gemeenten

(<https://www.telos.nl>)

Deze monitor wordt sinds 2014 door Telos, Tilburg University, jaarlijks opgesteld en vormt steeds meer een basis voor gemeenten en andere organisaties om de integrale voortgang van hun activiteiten op duurzaamheid gebied te monitoren.

Telos meldt op haar site:

Duurzaamheid is in onze ogen een gebalanceerde en gelijktijdige ontwikkeling van People, Planet en Profit die gericht is op het verbeteren van de kwaliteit van leven. Kwaliteit die samenhangt met zaken als gezondheid, veiligheid en de natuurlijke omgeving, maar ook samenhangt met de vraag of in de toekomst onze welvaart gegarandeerd is. Daarbij is het zaak dat onze kinderen en kleinkinderen dezelfde ontwikkelingsmogelijkheden hebben als wij zelf, en dat onze ontwikkeling niet ten koste gaat van die van anderen, van onze 'buren'. De basis moet op orde zijn om goed te kunnen werken, wonen en (samen)leven.

Het doel van de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten is om jaarlijks de balans op te maken hoe het staat met de (ontwikkeling van de) gemeentelijke duurzaamheid. Er wordt een 'foto' gemaakt van de 'staat van duurzaamheid' van alle Nederlandse gemeenten op een moment in de tijd. De monitor geeft een beeld van de duurzame ontwikkeling van alle Nederlandse gemeenten over de periode 2014-2020.

De score van gemeenten wordt gebaseerd op drie pijlers: economisch-, ecologisch- en sociaal-cultureel-kapitaal. Met behulp van 132 indicatoren berekent Telos een duurzaamheidsscore. Deze geeft aan in hoeverre gemeenten erin slagen een reeks van duurzaamheidsdoelstellingen op het gebied van de 'drie p's' (people, planet en profit) te realiseren.

Overige cijfers

(<https://www.vattenfall.nl>)

Op de site van energieproducent Vattenfall troffen we informatie aan over zonnepanelen, subsidieaanvragen en versterking van tuinen. Leuke weetjes.

Werkwijze

De Gemeentelijke Duurzaamheids Index

Als eerste heeft de Rekenkamercommissie de cijfers vanuit de *Gemeentelijke Duurzaamheids Index* in kaart gebracht. Hierbij zijn per indicator de meetbare cijfers van Tiel vergeleken met de cijfers van Nederland. Vervolgens is het 'rapportcijfer' weergegeven.

Omdat we het vergelijk met Nederland te globaal vonden hebben we de rapportcijfers van de gemeente Tiel afgezet tegen

- Vier gemeenten met een gelijke omvang inwoners als de gemeente Tiel waarvan één uit Gelderland en drie uit buurprovincies.
- De vier buurgemeenten van de gemeente Tiel.

We kregen toen een overzicht van 9 gemeenten en Nederland. Vervolgens hebben de positie van de gemeente Tiel hierin weergegeven.

Nationale Monitor Duurzame Gemeenten

De uitkomsten vanuit de *Nationale Monitor Duurzame Gemeenten* hebben we voor de 9 gemeenten verzameld en de positie van de gemeente Tiel weergegeven.

Vervolgens hebben de ontwikkeling van de gemeente Tiel over de periode 2014 – 2020 in kaart gebracht.

Vattenfall

De gegevens van deze bron, zonnepanelen – subsidieaanvragen – versterking, hebben we in kaart gebracht.

Provincie Gelderland

De cijfers vanuit de *Gemeentelijke DuurzaamheidsIndex* en de *Nationale Monitor Duurzame Gemeenten* hebben we voor alle gemeenten van de provincie Gelderland verzameld.

Op basis van de totaalscore hebben we de gemeenten gepositioneerd. We zien vanuit beide monitoren verschillende positioneringen maar de positie van de gemeente Tiel is in beide tabellen hetzelfde.

Hoe 'presteert' de gemeente Tiel?

Het rapportcijfer dat de gemeente Tiel krijgt in de **Gemeentelijke Duurzaamheids Index** is 5,6 terwijl het landelijk cijfer een 5,8 is. Op zich dus net iets onder het gemiddelde maar afgezet in onze vergelijkingsgroep staat Tiel op de laagste plaats.

- Bij de indicator *Milieu en Energie* wordt een middenmoot plaats ingenomen (5), bij de indicator *Mens en Maatschappij* de laatste plaats (10) en de positie die ingenomen wordt bij de indicator *Economie* is plaats 8.
- Vergelijken we de gemeente Tiel met een score van 5,6 met de gemeenten van de provincie Gelderland dan neemt Tiel de op één na laatste plaats in, deze is voorbehouden aan de gemeente Arnhem (5,5). De best scorende gemeente in Gelderland is de gemeente Nunspeet met een 6,8.

Als we kijken naar de score volgens de **Nationale Monitor Duurzame Gemeenten** komt deze voor Tiel uit op een totaalscore van 47,8. Helaas moeten we constateren dat ook hier de gemeente Tiel in onze vergelijkingsgroep onderaan staat.

- In de pijler *Social – Cultureel Kapitaal* heeft Tiel met een score van 41,4 en neemt ze landelijk plaats 342 in. Ook bij de pijler *Ecologisch Kapitaal* is er geen score om trots op te zijn, met een score van 47,9 neemt de gemeente Tiel landelijk plaats 273 in. Bij de pijler *Economisch Kapitaal* wordt plaats 108 ingenomen met een score van 54,1.
- Vergelijken we de gemeente Tiel met een score van 47,8 met de gemeenten van de provincie Gelderland dan neemt de gemeente Tiel de laatste plaats in. De best scorende gemeente is de gemeente Wageningen met een 58,0.
- Toch nog een positieve noot: in 2014 scoorde de gemeente Tiel 45,0 en nam ze plaats 376 in, met een score van 47,8 in 2020 stijgt Tiel naar plaats 308.

Bij cijfers gepresenteerd door **Vattenfall** vielen ons de onderstaande zaken op.

Particulieren met zonnepanelen:

Landelijk heeft 9% van de particulieren zonnepanelen voor de gemeente Tiel is dit 7,5%. In onze vergelijkingsgroep is dit plaats 8 waarbij de gemeente West Maas en Waal de koploper is met 23,2%

Aantal goedgekeurde ISDE-subsidieaanvragen per 10.000 huishoudens.

(ISDE = Investeringsubsidie Duurzame Energie is een tegemoetkoming voor huishoudens die willen investeren in duurzame energie)

Landelijk zijn 50,9 subsidieaanvragen per 10.000 huishoudens goedgekeurd. Voor de gemeente Tiel is dit 19,4 waarmee in onze vergelijkingsgroep de laatste plaats wordt ingenomen. De gemeente West Maas & Waal is ook hier weer koploper met 80,5.

Verstening van tuinen per gemeente.

Ook wel "tegelwippen" genoemd. Landelijk bedraagt de verstening 36,7%, in Tiel 43,8%. De gemeente Bilt kent een verstening van slechts 18,7%

DuurzaamheidsIndex van Nederland volgens Vattenfall.

Vattenfall kent een eigen index. Deze is gebaseerd ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Het landelijk gemiddelde krijgt de 1-score en wordt als uitgangspunt genomen. De

gemeente Tiel scoort 0,4 terwijl geen van de andere gemeenten in onze vergelijkingsgroep lager dan het landelijk gemiddelde scoort. 3,1 was de hoogste score

Wanneer we lezen of praten over duurzaamheid komen onderstaande begrippen prominent naar voren:

De drie dimensies: *Mens & Maatschappij, Milieu & Energie, en Economie* of over

De drie pijlers: *Economisch kapitaal, Ecologisch kapitaal en Sociaal-cultureel kapitaal*. Ook bekend als: *People – Planet – Profit, tegenwoordig People – Planet – Prosperity*.

Begrippen waar beleidsmakers mee starten en een duurzaamheidsbeleid vaak gebaseerd op is. Noch in de beschikbare gestelde documenten noch in de gesprekken is ons gebleken dat deze begrippen in de gemeente Tiel centraal staan dan wel gebruik worden in de discussie rondom duurzaamheid. Daarnaast blijkt dat in Tiel geen alternatieven worden genoemd voor deze dimensies en / of pijlers.

Ten aanzien van de twee instrumenten, Gemeentelijke DuurzaamheidsIndex en Nationale Monitor Duurzame Gemeenten, hebben wij niet geconstateerd dat deze actief gebruikt worden. Ook zijn deze, in onze ogen waardevolle en bruikbare instrumenten, niet gedeeld met de gemeenteraad. Binnen de gemeente Tiel wordt ambtelijk wel gewerkt met de site van de VNG – 'Waar staat je gemeente'.

De rekenkamercommissie realiseert zich dat van 'het vergelijken' het niet altijd beter wordt maar we zien wel de toegevoegd waarde er van. Al is het maar om de discussie te voeren, niet over het resultaat maar wel over het waarom. Waarom scoren we niet zo goed, wat doen de burens en vergelijkbare gemeenten anders en beter dan wij, vinden we het erg dat we genoeg moeten nemen met de onderste regionen van de landelijke lijst?

12. Global Goals

De Vereniging Nederlandse Gemeenten meldt op de *Lijst Officiële Global Goals gemeenten* dat 103 gemeenten een 'Global Goals Gemeente' zijn. Zo koppelen deze gemeenten het lokale beleid aan de wereldwijde duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals of Global Goals) van de Verenigde Naties.

In 2015 stelden de Verenigde Naties 17 ambitieuze doelen voor duurzame ontwikkeling vast. Deze Global Goals werden unaniem aangenomen door alle lidstaten en vormen tot 2030 een belangrijke gezamenlijke wereldwijde agenda.

De Nederlandse regering heeft zich verbonden aan deze Global Goals maar duidelijk is dat deze niet behaald kunnen worden zonder de inzet van gemeenten. De doelen raken namelijk aan belangrijke opgaven voor lokale overheden, zoals:

- Het terugdringen van armoede en ongelijkheid,
- Het stimuleren van duurzame productie en consumptie
- Werken aan een leefbare en veilige leefomgeving
- Het stimuleren van duurzame energie

Gemeente Tiel en Global Goals

De gemeente Tiel is geen Global Goals gemeente.

Om te onderzoeken of de gemeente Tiel een Global Goals gemeente kan worden is op 13 november 2019 door Groen Links, Pro Tiel, PvdA en Christen Unie een motie ingediend; deze motie is door de Raad aangenomen.

Het college van B&W heeft deelname aan dit initiatief nader onderzocht en informatie ingewonnen bij de gemeente Rheden en dat leidde tot het volgende advies:

Gezien alle veranderingen die de komende tijd op de organisatie afkomen en de kosten die gemaakt moeten worden, lijkt het nu nog niet het juiste moment om een Global Goals gemeente te worden. Het advies is dan ook om het niet te doen. De geraamde (personele) kosten voor deelname bedragen € 60.000, -

Het antwoord op de motie is besproken in de commissie Bestuur van 5 maart 2020 en daar zijn toen de volgende opmerkingen gemaakt:

- *Dit moet worden besproken in de raad*
- *Het label Global Goals is niet nodig, het is wel goed om met de onderdelen van de Global Goals aan de slag te gaan*
- *Er zijn andere prioriteiten dan een Global Goals gemeente te worden, zoals de Toekomstvisie*
- *Laat beter zien wat je als gemeente al doet op het gebied van Global Goals*
- *Ga voor een Tiels model en niet een Rhedens model Het gaat om een omslag in denken, niet enkel om het label. Plak af en toe een sticker bij activiteiten. De laatste vraag uit de motie nog niet voldoende is beantwoord. Verzoek het college om alternatieven uit te werken zodat de motie eventueel aangepast kan worden.*

Vanuit de zijde van het college wordt aangegeven dat:

- De benodigheden om Global Goal gemeente, met label, te worden in het stuk staan
- Er een document wordt uitgedeeld ter vergadering met daarin een overzicht van de activiteiten van de gemeente Tiel binnen de Global Goals.

Geconcludeerd wordt dat de gemeente op dit moment te weinig ambtelijke capaciteit en financiële middelen heeft om een Global Goals gemeente te worden. Groen Links beraadt zich op aanpassing van de motie die daarna overigens niet meer geagendeerd wordt in de gemeenteraad.

Het is de rekenkamercommissie niet bekend of er met meerdere Global Goals gemeenten gesproken is om zich zo breder te oriënteren. De bespreeknota gaat vooral in op 'Wat heb je nodig om Global Goals gemeente te worden', de inspanningsverplichting. Wat wij missen is: 'Wat brengt het om een Global Goals gemeente te worden'

In de bespreeknota wordt, naast ook de financiële en personele inspanningen, ingegaan op aspecten zoals: 'een lijn trekken', 'andere manier kijken naar de maatschappij', 'steeds meer een deel van het DNA van een organisatie' en 'de omgeving moet Global Goals minded zijn'. In het advies wordt hier niet op ingegaan maar lijkt het of het advies uitsluitend gevormd wordt door economische en organisatorische aspecten. Er wordt niet ingegaan of de gemeente Tiel klaar zou zijn om een Global Goals gemeente te worden als er wel middelen beschikbaar gesteld zouden worden.

13. Wat ons verder ter ore gekomen is:

- Het lijkt alsof het onderwerp duurzaamheid niet een hoge prioriteit heeft binnen de gemeenteraad. Informatiebijeenkomsten worden slechts door enkele raadsleden bezocht, het onderwerp komt niet vaak aan de orde.

- Binnen het college van B&W komt duurzaamheid regelmatig aan de orde, in de raad aanzienlijk minder.

- De raad is tot nu toe niet geneigd om voor "duurzaamheid" extra middelen beschikbaar te stellen.

- Op 16 juni 2021 is in het kader van de RAS (Regionale Adaptie Strategie) door het college toegezegd om nog eens goed naar de benodigde ambtelijke capaciteit te kijken. Indien deze na de begrotingsbehandeling van november beperkt moet blijven, moeten de ambities worden verminderd.

- voor het taakveld duurzaamheid is extra formatie noodzakelijk om zo uitvoering te geven aan het regionale klimaatbeleid en lokaal beleid te ontwikkelen. Zonder deze extra capaciteit dreigde de gemeente nog verder achterop te raken.

- Uit de ontvangen documenten lijkt het of binnen de gemeente Tiel duurzaamheid synoniem staat met energie- klimaatmaatregelen. Duurzaamheid is echter meer. Naar wij hebben vernomen zijn er wel andere speerpunten gericht op duurzaamheid maar deze zijn niet zichtbaar en niet in een overzicht te presenteren. Hierdoor kan een verkeerd beeld ontstaan.

- Er worden inspanningen geleverd om Tiel-West (Raad, 16 juni 2021) van een eigen warmtenet te voorzien. Resultaten zijn er nog niet, de voortekenen lijken veelbelovend.

- Bij investeringen is de gemeente Tiel alert op duurzaamheid, bij elk project wordt hier aan gedacht.

- Duurzaamheid wordt niet actief door de gemeente gepromoot bij de burgers. Er is weinig aandacht voor dit onderwerp middels bijvoorbeeld folders of artikelen in plaatselijke bladen. Er is te weinig of herkenbare PR.

Vanuit de organisatie wordt aangegeven dat duurzaamheid als volgt richting burgers wordt gepromoot:

- De communicatie over de verduurzaming van woningen loopt via het energieloket;
- Voor de warmtetransitievisie is dit voorjaar een uitgebreid informatie- en participatietraject doorlopen. Zie ook www.tiel.nl/warmtevisie-aardgasvrij-wonen
- De Regionale Energie Strategie heeft ook een uitgebreide communicatietool www.resrivierenland.nl Tiel maakt onderdeel uit van deze Regionale Energie Strategie.

Het is de Rekenkamercommissie niet duidelijk of de inwoners hier voldoende mee worden bereikt.

- De gemeente Tiel kent geen overkoepelend beleidsstuk duurzaamheid. Hier is wel behoefte aan maar door te weinig capaciteit is dit (nog) niet gerealiseerd. De RES is leidend in "bestuurlijk duurzaam handelen", 'Wat de RES voorschrijft volgen we.'

- Het beschikbare budget voor het taakveld Duurzaamheid voor 2021 was oorspronkelijk ongeveer € 1,3 mln per jaar maar daar zijn ook de kosten voor de Omgevingsdienst bij inbegrepen. Na een begrotingswijziging is dit verhoogd tot € 1,56 mln, inclusief € 230.000 voor Energietransitie.

- Tijdens de onderzoeksfase (documentenanalyse en interviews) hebben we geen overzicht van duurzaamheidsprojecten aangetroffen. Bij het indienen van de ambtelijke reactie op ons conceptrapport, hebben wij het in bijlage 2 opgenomen overzicht ontvangen.

- Netwerkbeheer Liander heeft aangegeven dat het huidige netwerk niet voldoende is om ook de energie die opgewekt kan gaan worden door windmolens en grote parken met zonnepanelen te transporteren. Uitbreiding van het netwerk kost jaren.

14. Antwoorden op de vragen

Deelvragen:

Hoe ziet het duurzaamheidsbeleid van de gemeente eruit?

De gemeente Tiel heeft geen vastgesteld duurzaamheidsbeleid. De gemeente Tiel reageert en acteert op regionale en landelijke ontwikkelingen zonder hierover een eigen visie te hebben gevormd. Initiatieven zijn ad hoc en niet gebaseerd op een eigen beleid.

Welke doelen heeft de gemeente voor het duurzaamheidsbeleid geformuleerd?

Er zijn geen of nauwelijks concrete of duidelijke doelen geformuleerd. Het lijkt als of de doelen vanuit de RES en de RAS leidend zijn zonder getoetst te hebben of deze haalbaar zijn.

Zijn deze doelen voldoende meetbaar?

N.v.t.

Hoe vult de raad zijn kaderstellende en controlerende rol in m.b.t. duurzaamheidsvraagstukken?

Beperkt, wij hebben althans niet geconstateerd dat de raad kaders heeft vastgesteld. De raad neemt geen initiatieven inzake duurzaamheid, desinteresse lijkt aanwezig. Evenmin hebben wij controlerende acties kunnen waarnemen.

In hoeverre zijn de doelen al gerealiseerd en ligt de gemeente op koers?

Er zijn geen concrete doelen.

Wat is de relatie met andere beleidsterreinen?

Uit de aan ons beschikbaar gestelde informatie is dit niet gebleken doch in vanuit de organisatie wordt aangegeven dat deze er zijn met bijvoorbeeld ruimtelijke ordening, wonen, vastgoed, en economie.

Is de interne en externe samenwerking optimaal?

Over de externe samenwerking met andere gemeenten (met name in regionaal verband) hebben wij geen negatieve signalen ontvangen. Intern werken de medewerkers duurzaamheid intensief samen met collega's aan de opgaven van Tiel.

Is globaal aan te geven hoe het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid zich verhoudt tot dat van andere gemeenten?

In vergelijkingsoverzichten scoort de gemeente Tiel heel slecht.

De hoofdvraag van dit onderzoek is:

“Slaagt de gemeente erin om haar ambities en doelen m.b.t. duurzaamheid te realiseren en zo ja, op welke wijze?”

Wij concluderen dat de gemeente Tiel geen of nauwelijks ambities of doelen op het terrein van duurzaamheid heeft. De gemeente Tiel zal met de huidige benadering en aanpak dan ook niet positief bij dragen aan de regionale en landelijke ambities en doelstellingen.

15. Reactie College van B&W

Aan de leden van de Rekenkamercommissie

Achterweg 2, 4001 MV Tiel

Postbus 6325, 4000 HH Tiel

Telefoon: (0344) 637 111

E-mail: gemeente@tiel.nl

Internet: www.tiel.nl

Tiel : November 2021

Kenmerk : GRF 2021733

Onderwerp : Rapport Duurzaamheid, Een keuze of een plicht

Geachte leden van de rekenkamercommissie,

Hierbij ontvangt u van ons de bestuurlijke reactie op het rapport “Duurzaamheid: een keuze of een plicht”. Allereerst dank voor het rapport. Het college is verheugd dat uw commissie dit jaar heeft gekozen voor een belevingsonderzoek op een onderwerp dat volop in de aandacht is en vraagt om een kritische opbouwende blik van uw commissie.

Conclusies, hoofdstuk 4

De conclusie “De gemeente heeft geen vastgesteld duurzaamheidsbeleid. Regionale afspraken lijken een eigen beleid over te nemen” is een conclusie die we graag nuanceren. In de regio pakken we duurzaamheidsonderwerpen gezamenlijk op, samen weten we meer dan één. Het regionale beleid is daarmee ook in samenspraak ontwikkeld en is vervolgens vastgesteld door het Tielse college en de Tielse raad. Daarmee is dit beleid ook lokaal Tiels beleid geworden en geen beleid van een andere bestuurslaag. De raad is op verschillende wijze geïnformeerd en betrokken geweest bij de totstandkoming van de RES:

- Via de diverse ontwerpateeliers, fysiek en digitaal;
- Diverse raadsbijeenkomsten waarbij ook 1 met vertegenwoordiging van het Nationaal programma RES (NPRES);
- De regionale raadswerkgroep RES met Erik Rhebergen en Ünal Sözen als directe vertegenwoordigers uit onze raad;

Naast de beleidsontwikkeling RES wordt ook gewerkt aan de uitwerkingen van de RES:

- Onderzoek zon- en windkansen in de “Energiedriehoek De Betuwe” samen met onze buurgemeenten Buren en Neder-Betuwe;
- Ontwikkeling van eigen zon- en windbeleid;
- Ontwikkeling warmtetransitievisie Tiel (bespreeknota december in de raad);
- Project dubbelgebruik opwek zonne-energie en bessenteelt in Wadenoijen;

- Verkenning warmtenet Tiel West;
- Project zon op bedrijfsdak;
- Beschikbaarheid duurzaamheidslening voor verduurzaming van je woning;
- Subsidieregeling voor duurzaamheid en vergroening;
- Het energieloket;
- Gemeente Tiel is geen Global Goals gemeente, er zijn wel 2 Global Goals uitgekozen waarover jaarlijks de voortgang wordt gerapporteerd aan de raad. Global Goal 7 betreft zorgen voor toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen. En Global Goal 4 gaat over het zorgen voor goed en inclusief onderwijs voor iedereen.

Conclusies in relatie tot beleid

Het zijn van een middelgrote centrumgemeente met navenante middelen en capaciteit vraagt om het maken van doordachte keuzes. Het onderwerp duurzaamheid is van dusdanige urgentie dat deze op de lokale agenda staat. De gemeente heeft ingezet op prioriteitstelling en daarmee de afgelopen periode de focus gelegd op het maken en vaststellen van een: Regionale Energie Strategie, Regionale adaptatie Strategie en de warmtetransitievise met ondersteuning van het energieloket. Bijlage 2 geeft dan ook een goed overzicht van het huidige beleid, de beleidsontwikkelingen en de lopende projecten en activiteiten. Hier zie je dat naast de beleidsontwikkeling ook volop wordt ingezet op diverse projecten en activiteiten zoals duurzame inkoop, advisering Ruimtelijke ontwikkelingen, natuur- en milieueducatie op scholen, uitvoering van de wet VET (geen nieuwe aardgasaansluitingen), het project tegel wippen etc.

Conclusies in relatie tot informatie

De uitgaven van de budgetten van het rijk voor de warmtetransitievise zijn fors hoger omdat inmiddels diverse lopende projecten zijn betaald zoals het informatie en participatietraject warmtevisie, de haalbaarheidsstudie Tiel West etc. Het resterende budget zal worden gebruikt voor de uitvoering van de warmtetransitievise. Bij de jaarrekening 2021 wordt de raad geïnformeerd wat is uitgeven in 2021 en wat mee gaat naar 2022 voor de verdere uitvoering van de warmtevisie.

Aanbevelingen

Het rapport geeft een aantal aanbevelingen:

1. Informeer

Op basis van uw aanbevelingen zal het college de raad in de eerste helft van 2022 een bespreeknota aanbieden waarin uw aanbevelingen zullen worden opgenomen.

2. Voor de burger

Verduurzaming kan alleen tot stand komen als we dat met elkaar doen. De gemeente wil de komende periode het energieloket en de duurzaamheidslening dan ook blijven ondersteunen.

Wat betreft de promotie van het onderwerp duurzaamheid zal bekeken worden wat kan worden opgepakt. In de informatienota van de eerste helft 2022 zal hier op worden ingegaan.

3. De politiek

De hier genoemde aanbevelingen zijn uiteraard voor de raad zelf. Het college ziet het rapport van de rekenkamer als een goede aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan over de ambitie op het onderwerp duurzaamheid en wat nodig is om deze waar te maken. De bespreking van de ambitie warmtevisie voor de commissie in december ziet het college als een mooie start. Ook zullen wij de raadsfracties adviseren om het

rapport te gebruiken als input voor het verkiezingsprogramma en coalitieakkoord.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en Wethouders
de secretaris, de burgemeester,

drs. L.J.F.P. Busschops ir. J. Beenakker

16. Nawoord

De rekenkamercommissie dankt het college voor haar positieve bestuurlijk wederhoor. Na een zorgvuldig onderzoek waarin verschillende betrokkenen binnen het gemeentehuis, inclusief de portefeuillehouder, geïnterviewd zijn, heeft de Rekenkamercommissie getracht een zo volledig mogelijk beeld te geven. Het college geeft aan dat veel zaken regionaal besproken en besloten zijn en vervolgens ook lokaal bekrachtigd. De Rekenkamercommissie ziet in de reactie van het college de erkenning van de importantie van het onderwerp alsmede het belang om lokaal met elkaar goed het gesprek over Duurzaamheid en alle aanverwante activiteiten en opgaven te blijven voeren. De Rekenkamercommissie heeft met dit onderzoek daar een nadere bijdrage aan willen leveren en is verheugd te lezen dat het gesprek en verdere lokale invulling ook opgepakt wordt met de gemeenteraad. Juist aan dat gesprek en het belang van het onderwerp wil de Rekenkamercommissie een bijdrage leveren.

Vanzelfsprekend en met belangstelling wil de Rekenkamercommissie ook volgen hoe de aanbevelingen uit het rapport vorm krijgen in deze en de komende raadsperiode. Het is een onderwerp dat zeer onderhavig is aan actuele ontwikkelingen, waarbij het goed is om naast de blik op de eigen regio, de focus ook op lokale ambities te houden en de blik soms zelfs te verruimen. We zijn verheugd te zien dat het college samen met de gemeenteraad vervolg gaat geven aan de aanbevelingen in het rapport middels een informatie- en bespreeknota. Het voorstel dit nog op te nemen in de verkiezingsprogramma's sluit aan bij onze intentie om aandacht te blijven houden voor dit onderwerp maar de tijd hiervoor zal krap zijn, er moet dan wel heel snel actie worden ondernomen. Met enthousiasme zal de Rekenkamercommissie dan ook blijven volgen hoe Raad en College hier de komende jaren vervolg aan geven.

Bijlagen

Bijlage 1: Gesprekspartners

De rekenkamercommissie heeft gesproken met:

Mevrouw M. Blom, medewerker gemeente Tiel

De heer F. Groen, wethouder gemeente Tiel

Wij zijn beide personen zeer erkentelijk voor de prettige en informatieve gesprekken.

Bijlage 2: Overzicht beleid en beleidsontwikkelingen op het onderwerp duurzaamheid

Ontvangen bij het ambtelijke wederhoor:

Hieronder volgt een kort overzicht van de duurzaamheidsbeleid van de gemeente Tiel met een overzicht van lopende projecten en activiteiten per onderwerp.

Verminderen van de CO₂ -uitstoot

Doelstelling: 55% minder energie uitstoot dan in 1990 en energieneutraal in 2050

Deze doelstelling staat in het klimaatakkoord, in het Gelders energieakkoord en in de door de Raad vastgestelde Regionale Energiestrategie (RES).

Beleidsdocumenten vastgesteld door de Raad:

- Concept Regionale Energie Strategie Mei 2020
- Regionale Energie Strategie 1.0 juni 2021 vastgesteld met vier aangenomen moties over communicatie, zon op bedrijfsdak, duurzame opslag in de Wijk en het moratorium/maatschappelijke tender.

Beleidsdocumenten en projecten in ontwikkeling:

- Lokaal zon- en windbeleid: planning vaststelling raad. Beleid betreft een uitwerking van de Regionale Energie Strategie;
- Onderzoek naar zon en windenergie in de energiedriehoek “De Betuwe” samen met de buurgemeente Buren en Neder-Betuwe. Het betreft een onderzoek naar zon- en windkansen in en rondom Kellen/Medel, najaar 2021;
- OER-programma (Opwek Energie Rijkvastgoed); Verduurzaming van de A15-zone 2021/2022.

Belangrijke lopende projecten en activiteiten vermindering CO₂-uitstoot:

- Duurzaamheidslening: inwoners kunnen voor verduurzaming van hun woning een duurzaamheidslening afsluiten;
- Energieloket: Het energieloket geeft uitvoering aan de verduurzaming van het woningbestand door het geven van gratis adviezen aan woningeigenaren, geven van webinars en voorlichting etc.;
- Pilot Wadenoijen: pilot van 4 ha voor dubbelgebruik zonnepanelen boven bessenteelt;
- Project Zon op bedrijfsdak; 10.000 panelen en 3 grote locaties voorzien van zonnepanelen;
- Verduurzaming vastgoed gemeenten; aanleg en bouw Zinder, alle sporthallen zijn voorzien van zonnepanelen evenals het stadhuis en theater Agnietenhof;
- Natuur en milieueducatie scholen;
- Uitvoering Wet VET; aanvragen beoordelen voor het alsnog aansluiten van nieuwbouwprojecten op aardgas;
- Duurzame inkoop;
- 2 Nieuwe subsidieregelingen voor duurzaamheid en vergroening;

- Individuele afstudeeropdracht Lingecollege Technasium; onderzoek naar mogelijkheden inzet waterturbines en opwekken thermische energie in Tiel.

Verduurzamen gebouwde omgeving en van het aardgas af

In het klimaatakkoord is opgenomen dat gemeente een warmtevisie gereed moeten hebben voor 1 januari 2022. In deze visie moet worden aangegeven hoe de gemeente denken de wijken aardgasvrij te maken en bij welke wijken zij starten en welke wijken voor 1 januari 2030 aardgasvrij zijn.

Beleidsdocumenten vastgesteld door de Raad:

- Concept warmtetransitievisie oktober 2020;

Op basis van dit concept heeft in de 1^e helft van 2021 een communicatie en participatietraject gelopen. De resultaten hiervan worden verwerkt in de definitieve warmtetransitievisie.

Beleidsdocumenten in de planning:

- Definitieve warmtetransitievisie;
- Ontwikkelen warmtenet Tiel West, samenwerkingsovereenkomst;
- Wijkuitvoeringsplan Tiel West; informeren, vergroten van draakvlak voor aansluiting op een warmtenet, in samenwerking met woningcorporaties. (bij voldoende budget).

Lopende projecten:

- Haalbaarheidsonderzoek Warmtenet Kellen;
- Communicatie en participatietraject warmtetransitievisie;
- Warmtenet, WKO(warmte-koude opslag) –installatie Passewaaij wijk 7.

Aanpassen aan de Klimaatveranderingen (klimaatadaptatie)

Klimaatadaptatie gaat over het opvangen van de gevolgen van de klimaatverandering. Hier gaat het over de thema's : hitte, wateroverlast door hevige regenval, droogte en overstromingen.

Doelstelling in 2050 klimaatadaptief (aangepast aan de klimaatsveranderingen)

Beleidsdocumenten vastgesteld door de Raad:

- Rivierenland klimaatbestendig inclusief samenwerkingsagenda (juni 2021)
(geen capaciteit voor uitvoering)

Lopende/net afgeronde projecten:

- Tegelwippen: landelijk project over het wippen van tegels: tegel eruit groen erin.
- Uitwerking van de 9 speerpunten RAS (Regionale Adaptatie Strategie), deze omzetten in lokale mogelijkheden voor uitvoering, door middel van het opzetten van een interne ambtelijke werkgroep, zoals hierboven aangegeven geen capaciteit voor uitvoering.
- Project meekoppelkansen riolering binnenstad: vanuit de regiodeal extra budget beschikbaar om project "riolering binnenstad" klimaatbestendiger uit te voeren.
- Voorbereiding Veilingterrein: een herinrichtingsproject , voorstellen maatregelen voor duurzaamheid en klimaatadaptatie en mitigatie.

- Financieel ondersteunen van de uitvoering van een burgerproject; vlindertuin “de Zindering” in het centrum van Tiel. Project is afgerond.
- Herinrichting van Lingewaalpark, gemeente kijkt mee met inwoners naar mogelijkheden om dit park duurzamer en klimaatvriendelijk in te richten en welke subsidies hiervoor te krijgen zijn.

Bijlage 3: Geraadpleegde documenten

De rekenkamercommissie heeft o.a. onderstaande documenten geraadpleegd:

- Aanpak global goals def
- bespreeknota cie bestuur vooruitblik klimaatbeleid no date
- bespreeknota monitoring klimaatbeleid 2018
- brief ministerie klimaatakkoord gebouwde omgeving
- collegevoorstel klimaatrapportage 2013
- Evaluatie & Monitoring Energieloket 2020 en Q1 2021/2021
- Handreiking doel 4
- Handreiking doel 7
- jaarrapportage klimaatbeleid 2013
- klimaatbeleid 2010 2020
- Memo: Energieloket Rivierenland d.d. 28-05-2021
- Motie Global Goals
- Nieuwsbrief Regionale Energiestrategie mei 2021
- PROCES TRANSITIEVISIE WARMTE TIEL; inhoud, planning en inzet
- Raad 2019 uitgangspunten RES Rivierenland
- Raad 2020 Concept-RES FruitDelta Rivierenland
- raad 2020 Bijlage 1 2 Ruimte ateliers Rivierenland_LR
- raad 2020 Bijlage 1.3 netimpact concept RES Rivierenland
- Raadsbesluit uitvoering motie Global Goals
- Raadsvoorstel uitvoering motie
- Rivierengebied Klimaatbestendig, Samen aan de slag
- Transitievisie Warmte Tiel def. 1.1 raad 2021
- tussenrapportage klimaatbeleid 2010
- voorstel en besluit klimaatbeleid 2011 (1)
- voorstel monitoring klimaatbeleid 2018
- voorstel vooruitblik klimaatbeleid 2015
- voortgangsrapportage klimaatbeleid 2011 (1)
- vooruitblik klimaatbeleid 2015 collegebesluit

Vanzelfsprekend hebben we ook talloze websites bezocht.

Bijlage 4: Overzicht vergelijking gemeenten

Bron: https://gdindex.nl/							
Naam indicator	Indicatorbeschrijving		Meetbaar getal			Rapportcijfer	
			Tiel	Nederland	best scorende	Tiel	Nederland
Mens en Maatschappij							
						5,9	6,2
1	Minima	% personen in particuliere huishoudens met een inkomen lager dan 105% van het sociaal minimum, voor een periode langer dan 1 jaar	8,7%	8,6%	2,1%	5,7	5,7
2	Onderwijs	% voortijdig schoolverlaters in voortgezet onderwijs (VO) en middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	2,2%	2,2%	0,5%	6,3	6,4
3	Sociale Zekerheid	Aantal uitkeringen sociale zekerheid (WAO, Wajong, WW en WIA), per 1.000 inwoners 15-65 jaar	96,8	89,4	45,8	6,2	6,5
4	Gender gelijkheid	Arbeidsparticipatie vrouwen in % van arbeidsparticipatie mannen	85,1%	88,0%	98,0%	7,0	7,6
5a	Gezondheid - Verstrekte geneesmiddelen	% personen waaraan geneesmiddelen verstrekt worden, als percentage t.o.v. totaal aantal inwoners	67,5%	65,9%	52,3%	6,5	6,4
5b	Gezondheid - Tandartscontrole	% kinderen zonder declaratie mondzorg. Percentage verzeerden in de leeftijdsgroep 2-17 jaar zonder declaratie voor een periodieke controle in de eerstelijns mondzorg in een jaar.	19,0%	20,5%	7,6%	4,4	5,0
6	Sport - aangesloten bij sportvereniging	% personen dat lid is van een sportvereniging, als percentage t.o.v. totaal aantal inwoners	21,9%	24,8%	44,0%	5,2	5,7
7a	Burgerparticipatie - Opkomstpercentage	Het opkomstpercentage bij de meest recente gemeenteraadsverkiezingen (2018)	46,6%	55,1%		6,0	6,4
7b	Burgerparticipatie - Beroepsbevolking l.o.	Het aandeel laag opgeleiden binnen de beroepsbevolking (15-75 jaar)	21,7%	20,6%			
8	Veiligheid	Het aantal geregistreerde misdrijven per 1.000 inwoners	49,20	45,40	14,60		
			Tiel	Nederland	best scorende	Tiel	Nederland
Milieu en energie							
						5,2	5,2
9	Water	Biologische kwaliteit van het oppervlaktewater				3,6	3,4
10a	Lucht - NO2	Voor bevolking gewogen jaargemiddelde concentratie van NO2, in µg/m3	18,6	18,7		6,0	6,1
10b	Lucht - pm10	Voor bevolking gewogen jaargemiddelde concentratie van PM10, in µg/m3	19,7	19,0		1,0	3,2
11	Natuur	Oppervlakte natuur (land en binnenwater, excl. Rijkswateren) in % oppervlakte land en binnenwater van de gemeente	0,6%	12,5%	93,9%	7,5	6,8
12	Huishoudelijk afval	De gemiddelde hoeveelheid, totaal ingezameld huishoudelijk afval per inwoner	436 kg	493 kg	310 kg	6,4	5,6
13	Afvalscheiding	Het scheidingspercentage grof en fijn huishoudelijk afval, t.o.v. de totale hoeveelheid verzameld huishoudelijk	64%	56%		5,9	6,1
14	Energiegebruik woningen	Het energiegebruik van woningen (elektriciteit, gas en warmte) en publieke dienstverlening (elektriciteit en gas) per inwoner per jaar	8191 kwh	7890 kwh		3,8	4,9
15	Energiebesparing woningen	De energiebesparing van woningen (elektriciteit, gas en warmte) en publieke dienstverlening (elektriciteit en gas) in de laatste 2 jaar, in %	-0,40%	onbekend		5,9	6,1
16	CO2 uitstoot GO	De CO2-uitstoot van woningen en publieke dienstverlening in ton CO2 per inwoner	2,05 ton	1,95 ton	1,29 ton	3,9	4,2
17	Hernieuwbare energie	Het aandeel hernieuwbare energie t.o.v. het totale energieverbruik, in %	3,60%	6,59%	97,50%	6,2	4,0
18a	Vervoerswijze - aandeel gas/elek voertuigen	Het aantal bedrijfs- en personenauto's op aardgas en elektriciteit (per 1.000 huishoudens)	56,80	27,30		1,24	1,08
18b	Vervoerswijze - autobezit particuliere huishoudens	Het gemiddeld particulier autobezit per 1000 huishoudens rijdend op fossiele brandstof	1,24	1,08	0,50	7,1	6,4
19	CO2 wegverkeer	De uitstoot van CO2 door wegverkeer excl. Autosnelwegen in ton CO2 per inwoner	0,69	0,89			
			Tiel	Nederland	best scorende	Tiel	Nederland
Economie							
						6,1	6,6
20	Werkloosheid	De werkloosheid als % van de beroepsbevolking 15-75 jaar.	3,60%	3,40%	2,20%	8,2	8,3
21	Jeugdwerkloosheid	De jeugdwerkloosheid als % van de beroepsbevolking 15-25 jaar.	6,90%	6,80%	4,90%	6,2	6,1
22a	Werkgelegenheid - ontwikkeling Banen	De verandering van het aantal banen t.o.v. het voorgaande jaar (in %)	2,16%	2,54%		0,35	0,97
22b	Werkgelegenheid - functiemengingsindex	De verhouding tussen het aantal banen en woningen	56,70	52,50	18,92	2,4	4,7
23	Solvabiliteit	De verhouding Eigen vermogen / vreemd vermogen van de gemeente	0,35	0,97	18,92	7,0	6,8
24	Woonlasten	De woonlasten(OZB, reinigingsrechten, afvalstoffenheffing, heffing riolering en waterzuivering) per meerpersoonshuishouden, in % van het landelijk gemiddelde	97,30%	96,60%	66,80%		
						Tiel	Nederland
DUURZAAMHEID						5,6	5,8

Gemeente Tiel vergeleken met Nederland, 4 in inwoners vergelijkbare gemeenten en de buurgemeenten.

Naam indicator	Rapportcijfer				Rapportcijfer vergelijkbare gemeente				Rapportcijfer buurgemeente				POSITIE Plaats van 10
	Tiel	Nederland	Wageningen	Uden	De Bilt	Venray	West Betuwe	Buren	Neder Betuwe	West Maas & Waal			
inwoners per 1/1/2020	42.159	17.407.758	39.664	42.119	43.137	43.614	51.128	26.749	24.339	19.324			
Mens en Maatschappij	5,9	6,2	6,9	6,5	7,0	6,4	7,0	7,0	6,7	7,0	7,0	10	
Mhima	5,7	5,7	5,9	6,9	6,7	6,6	7,6	7,5	7,0	7,1	7,1	9	
Onderwijs	6,3	6,4	7,5	6,9	7,9	7,2	7,7	7,9	7,5	7,2	7,2	10	
Sociale Zekerheid	6,2	6,5	7,8	6,0	6,8	5,6	7,8	7,6	7,8	6,9	6,9	9	
Gender gelijkheid	7,0	7,6	7,6	7,3	7,5	8,0	7,2	7,2	7,1	7,5	7,5	10	
Gezondheid - Verstrekte geneesmiddelen	6,5	6,4	7,0	7,2	6,3	6,8	6,8	6,6	6,6	7,2	7,2	8	
Gezondheid - Tandartscontrole	4,4	5,0	5,5	5,9	6,8	5,3	5,5	5,5	4,1	5,4	5,4	9	
Sport - aangesloten bij sportvereniging	5,2	5,7	6,7	5,2	6,5	4,7	5,5	5,8	6,0	6,4	6,4	8	
Burgerparticipatie - Opkomstpercentage													
Burgerparticipatie - Beroepsbevolking i.o.													
Veiligheid	6,0	6,4	7,3	6,3	7,2	6,9	7,6	8,2	7,8	8,1	8,1	10	
Milieu en energie	5,2	5,2	5,9	5,2	5,5	5,1	5,3	5,0	6,2	4,7	4,7	5	
Water	3,6	3,4	3,0	3,0	4,9	4,1	4,0	4,4	4,9	3,0	3,0	6	
Lucht - NO2	6,0	6,1	6,3	5,9	6,2	5,8	6,3	6,8	6,2	6,4	6,4	10	
Lucht - pm10													
Natuur	1,0	3,2	4,0	3,4	4,9	4,3	2,3	1,5	1,2	1,7	1,7	10	
Huishoudelijk afval	7,5	6,8	7,2	6,8	5,9	6,6	6,8	6,8	7,0	6,1	6,1	1	
AFvalscheiding	6,4	5,6	6,6	7,4	7,2	7,6	6,9	7,1	7,0	7,5	7,5	9	
Energiegebruik woningen	5,9	6,1	5,9	5,5	5,5	5,5	6,1	5,9	6,5	5,8	5,8	3	
Energiebesparing woningen	3,8	4,9	10,0	4,5	6,0	4,8	4,5	3,8	4,3	4,6	4,6	9	
CO2 uitstoot GO	5,9	6,1	5,7	5,4	5,6	5,5	6,2	6,0	6,6	5,9	5,9	5	
Hernieuwbare energie	3,9	4,2	3,9	5,1	3,9	4,9	3,9	6,0	4,7	4,4	4,4	7	
Vervoerswijze - aandeel gas/elek voertuigen	6,2	4,0	4,9	4,5	4,3	2,3	5,4	2,1	2,9	1,7	1,7	1	
Vervoerswijze - autobezit particuliere huishoudens													
CO2 wegverkeer	7,1	6,4	7,2	5,7	6,1	4,9	5,6	5,1	6,5	4,7	4,7	2	
Economie	6,1	6,6	6,5	6,9	5,3	6,7	6,2	6,3	7,6	6,1	6,1	8	
Werkloosheid	8,2	8,3	8,0	8,5	8,6	8,6	8,8	8,8	8,7	8,7	8,7	9	
Jeugdwerkloosheid	6,9	6,9	6,5	7,3	6,9	7,5	7,4	7,2	7,6	7,3	7,3	7	
Werkgelegenheid - ontwikkeling Banen													
Werkgelegenheid - functiemengingsindex	6,2	6,1	6,1	6,2	6,0	6,5	6,2	5,9	6,6	6,0	6,0	3	
Solvabiliteit	2,4	4,7	4,9	4,1	1,9	3,7	4,8	4,3	10,0	3,0	3,0	9	
Woonlasten	7,0	6,8	6,8	8,3	3,2	7,2	3,7	5,1	5,1	5,5	5,5	3	
DUURZAAMHEID	5,6	5,8	6,3	6,0	6,0	5,9	6,0	6,0	6,2	5,8	5,8	10	

Bron: onderzoeksbureau Telos.

De 'Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2020'

De monitor wordt jaarlijks opgemaakt. De score van gemeenten wordt gebaseerd op drie pijlers: economisch-, ecologisch- en sociaal-cultureel-kapitaal. Met behulp van 132 indicatoren berekent Telos een duurzaamheidsscore. Deze geeft aan in hoeverre gemeenten erin slagen een reeks van duurzaamheidsdoelstellingen op het gebied van de 'drie p's' (people, planet en profit) te realiseren.

Duurzaamheidsscore op basis rapport 2020

Gemeente	TOTAAL SCORE		SOCIAAL-CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Wageningen	58,0	2	53,9	83	56,0	66	64,2	2
De Bilt	54,2	68	51,8	145	56,4	60	54,3	97
Buren	51,8	163	48,5	242	57,0	51	49,9	248
West Maas en Waal	51,1	186	51,5	154	48,7	254	53,0	146
Uden	50,9	194	52,5	124	45,6	317	54,4	95
Venray	50,7	206	49,3	219	47,4	289	55,4	67
West Betuwe	50,5	220	48,9	233	49,6	234	53,0	145
Neder-Betuwe	49,8	246	49,1	223	47,8	275	52,6	162
Tiel	47,8	308	41,4	342	47,9	273	54,1	108

Tiel in de periode 2014 - 2020

Gemeente	TOTAAL SCORE		SOCIAAL-CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
2020	47,8	308	41,4	342	47,9	273	54,1	108
2019	46,3	323	43,5	337	44,9	313	50,4	111
2018	45,0	344	40,4	367	46,8	294	47,9	130
2017	46,3	342	39,9	366	51,9	282	47,1	184
2016	45,6	355	39,2	377	53,8	142	43,7	256
2015	44,0	378	39,0	376	46,0	334	46,0	254
2014	45,0	376	40,5	375	45,1	347	49,7	183

<i>Bron: Vattenfall.nl</i>										
Particulieren met zonnepanelen										
<i>Tiel</i>	<i>Nederland</i>	<i>Wageningen</i>	<i>Uden</i>	<i>De Bilt</i>	<i>Venray</i>	<i>West Betuwe</i>	<i>Buren</i>	<i>Neder Betuwe</i>	<i>W. Maas & Waal</i>	POSITIE
7,5%	9,0%	10,3%	11,6%	6,3%	6,3%	12,9%	9,9%	8,2%	23,2%	8
Aantal goedgekeurde ISDE subsidieaanvragen per 10.000 huishoudens										
Investeringssubsidie Duurzame Energie (ISDE) is een tegemoetkoming voor huishoudens die willen investeren in duurzame energie.										
<i>Tiel</i>	<i>Nederland</i>	<i>Wageningen</i>	<i>Uden</i>	<i>De Bilt</i>	<i>Venray</i>	<i>West Betuwe</i>	<i>Buren</i>	<i>Neder Betuwe</i>	<i>W. Maas & Waal</i>	POSITIE
19,4	50,9	19,7	45,4	40,6	55,5	62,6	68,8	50,3	80,5	10
Verstening van de tuin per gemeente										
<i>Tiel</i>	<i>Nederland</i>	<i>Wageningen</i>	<i>Uden</i>	<i>De Bilt</i>	<i>Venray</i>	<i>West Betuwe</i>	<i>Buren</i>	<i>Neder Betuwe</i>	<i>W. Maas & Waal</i>	POSITIE
43,8%	36,7%	26,0%	50,0%	18,7%	45,3%	25,5%	29,5%	35,1%	28,1%	8
Duurzaamheidsindex van Nederland										
In de index is per categorie een duurzaamheidsindex bepaald. Deze gemeentelijke score is gebaseerd ten opzichte van het landelijke gemiddelde, dat als 1-score als uitgangspunt wordt										
<i>Tiel</i>	<i>Nederland</i>	<i>Wageningen</i>	<i>Uden</i>	<i>De Bilt</i>	<i>Venray</i>	<i>West Betuwe</i>	<i>Buren</i>	<i>Neder Betuwe</i>	<i>W. Maas & Waal</i>	POSITIE
0,40	1,00	1,20	1,00	1,10	1,9	2,00	1,60	1,10	3,10	10

Duurzaamheidscore GDIindex (www.gdiindex.nl)				Duurzaamheidscore Telos (www.telos.nl)							
Gesorteerd op Totaal score				Gesorteerd op Totaal score							
Gemeente	Totaal score		Plaats	TOTAALSCORE		SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank		Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank		
Gemeente	Score	Rank	Plaats	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Nunspeet	6,8	6,8	1	58,0	2	53,9	63	56,0	66	64,2	2
Rozendaal	6,8	8,2	2	56,0	7	53,8	67	56,7	23	55,4	65
Nijkerk	6,7	6,9	3	55,1	24	54,1	77	56,6	59	54,7	86
Putten	6,7	7,0	4	55,1	25	47,5	268	55,2	85	62,5	7
Ermeb	6,5	6,4	5	55,0	29	54,1	75	58,2	29	52,7	157
Oldebroek	6,5	7,0	6	55,0	30	55,0	50	57,9	33	52,1	177
Bronckhorst	6,4	7,2	7	54,8	38	55,7	37	52,1	157	56,5	46
Epe	6,4	6,5	8	54,6	50	57,3	9	52,5	137	54,1	106
Hattum	6,4	7,3	9	54,6	46	54,3	67	58,3	28	51,4	196
Oost Gelre	6,4	7,4	10	54,6	47	54,5	62	56,6	58	52,8	154
Scherpenzeel	6,4	7,1	11	54,4	55	51,2	162	54,4	101	57,6	30
Edde	6,3	6,4	12	54,4	56	53,6	97	57,2	47	52,3	174
Eburg	6,3	6,8	13	54,3	63	56,0	27	54,0	112	52,9	151
Harderwijk	6,3	6,6	14	54,2	65	48,2	246	57,6	36	56,9	41
Wageningen	6,3	6,9	15	54,2	72	49,2	220	60,9	11	52,6	161
Berg en Dal	6,2	6,5	16	54,2	71	55,1	49	56,8	55	50,9	220
Berkelland	6,2	7,1	17	54,2	66	52,2	137	50,5	198	59,8	17
Culemborg	6,2	6,8	18	54,2	67	51,6	148	61,6	7	49,2	267
Duiven	6,2	6,8	19	54,0	75	54,7	58	55,0	88	52,4	169
Heerde	6,2	7,1	20	53,9	79	53,9	86	51,5	175	56,3	50
Lochem	6,2	7,0	21	53,9	80	48,8	234	57,3	45	55,5	63
Neder-Betuwe	6,2	6,7	22	53,6	84	52,3	234	54,0	113	54,6	90
Wijchen	6,2	5,6	23	53,4	95	47,2	272	52,1	160	60,8	11
Barneveld	6,1	6,8	24	53,4	96	53,2	101	56,7	56	50,4	234
Renkum	6,1	6,9	25	53,4	97	50,3	188	56,9	52	53,1	138
Voorst	6,1	7,0	26	53,2	102	51,4	159	58,1	31	50,0	243
Aalten	6,0	7,0	27	53,1	110	53,9	65	53,0	130	52,4	169
Apeldoorn	6,0	6,1	28	53,1	107	55,6	38	51,6	172	52,1	179
Buren	6,0	7,0	29	53,0	112	52,6	119	49,9	225	56,4	48
Drunen	6,0	6,9	30	52,8	118	49,6	208	56,3	61	52,4	167
Heumen	6,0	7,0	31	52,6	124	48,9	231	56,1	65	52,9	149
Lingewaard	6,0	7,0	32	52,2	141	48,6	240	54,5	97	53,5	124
West Betuwe	6,0	7,0	33	52,2	146	52,2	138	52,4	145	52,1	178
Winterswijk	6,0	6,7	34	51,9	158	54,3	71	51,9	163	49,7	258
Zaltbommel	6,0	6,8	35	51,8	163	48,5	242	57,0	51	49,9	248
Beuningen	5,9	6,7	36	51,1	185	59,9	2	58,1	30	35,5	355
Brunnen	5,9	6,7	37	51,1	186	51,5	154	48,7	254	53,0	146
Doesburg	5,9	5,8	38	51,0	188	50,8	173	49,4	237	52,9	152
Doetinchem	5,9	6,2	39	51,0	190	52,3	134	45,9	310	54,8	83
Maasdriel	5,9	6,9	40	50,9	192	48,1	250	50,0	218	54,7	88
Rheden	5,9	6,1	41	50,8	198	50,1	194	48,4	262	53,9	109
Zaltbommel	5,8	6,5	42	50,7	202	47,2	273	53,7	118	51,2	204
Montferland	5,8	6,7	43	50,5	219	49,4	219	51,7	170	50,6	229
Oude IJsselstreek	5,8	7,1	44	50,5	220	48,9	233	49,6	234	53,0	145
Overbetuwe	5,8	7,0	45	50,4	221	52,4	131	47,5	287	51,3	202
West Maas en Waal	5,8	5,9	46	49,9	235	46,8	279	47,8	105	48,6	280
Zutphen	5,7	6,0	47	49,8	246	49,1	223	47,8	275	52,6	162
Nijmegen	5,7	6,0	48	49,8	246	52,3	135	42,8	343	52,7	160
Westervoort	5,7	6,2	49	49,2	262	52,3	135	42,8	343	52,7	160
Zevenaar	5,7	6,4	50	49,2	263	46,8	278	50,0	220	50,8	224
Tiel	5,6	5,9	51	48,3	299	47,7	267	47,6	282	49,7	260
Amhem	5,5	5,3	51	47,8	308	41,4	342	47,9	273	54,1	108